

A koreográfus

Vörös Nóra interjúja Román Sándorral

Élete a tánc, a ritmus. A Harangozó Gyula-díjas, Erdemes Művész tízévesen – a cigándi táncegyüttes tagjaként – részt vett Kubában a Világifjúsági Találkozón, ahol Fidel Castro előtt léptek fel. Az Állami Balett Intézet felvételijén a legmagasabb pontszámmal került be a neves intézménybe. A néptánc tagozat elvégzése után, 1983 és 1995 között, tagja volt a Honvéd Együttesnek, majd Szolnokra került, ahol a Szigligeti Színház táncársulatának vezetője lett. 2000-ben a Tisza-parti városban megalapította az ExperiDance Productiont. A társulat sikere azóta is töretlen, előadásait méltán nevezik a „ritmus ünnepének”. Román Sándort 2008-ban, pályája és tevékenysége elismeréseként, a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjével tüntették ki, és ugyanezen évben a közönség a Halhatatlank Társulatának örökös tagjává választotta.

Román Sándor 1965-ben, a Zemplén megyei Cigándon beleszületett a néptánc világába. Szülei tagjai voltak a helyi hagyományörző táncegyüttesnek, így fiúkat is a múlt és az értékek tiszteletére nevelték.

– Szerencsés voltam, mert olyan faluban nőttem fel, ahol működtek az értékrendek. Megtanultam, kit, miért kell tisztelni, és azt is, hogy a generációk közti különbségeket hogyan kell kezelni. A mi faluközösségünkben tisztelet övezte a pedagógust, a Tüzép vezetőt, a kőművest éppúgy, mint az igazgatót vagy az orvost. Mértékletességre és tiszteletre neveltek, szilárd érték- és életrendet kaptam, amely a mai napig él bennem és segíti döntéseimet. Olyan gyökereket kaptam, amelyek nem hagyják, hogy elveszek vagy elbizonytalanodjak.

S hogy miért választotta a foci vagy más fiatalkori hobbi helyett a táncot, arra így emlékszik vissza:

– A bátyám vőfélyt játszott a cigándi lakodalmásban, és nagyon helyes leányzó volt a párja, aki bizony nekem is megtetszett. Mindenképp szerettem volna táncolni vele, ezért beiratkoztam az együttesbe. Innentől kezdve azonban már a néptánc szépsége varázsolta el teljesen. Főként azért, mert olyan pedagógusok neveltek, akik nemcsak a lépések ismeretét adták át, hanem a tánc szeretetét is. Örök érvényű hitvallást kaptunk a cigándi Zemplén Táncegyüttesben Nagy Istvántól, amely aztán az évek során igazi élethivatássá nőtte ki magát.

Román Sándor esetében a tánc iránti szerelemhez tehetség is társult. Már gyermekkorában kitűnt kiváló ritmusérzékelével és tánctudásával. De – mint mondja – nem elég a tehetség, megfelelő szorgalomra is szükség van. E két tényező akkor hat a legtökéletesebben, ha az egésztest a tánc iránti elkötelezettség és szeretet táplálja. És bár a szülei ügyvédnek vagy építésznek szánták, ő mégis végérvényesen a tánc mellett tette le a voksát. Az

Állami Balett Intézet elvégzése után a legnevesebb társulatokkal dolgozott, a Honvéd Együttes mellett a Budapest Táncegyüttesnél és az Állami Népi Együttesnél is. A tanulást később sem hagyta abba, 1992-ben a Magyar Táncművészeti Főiskolán néptánc-pedagógus diplomát szerzett, majd a Színház- és Filmművészeti Főiskolán rendezést tanult. Életét és pályáját meghatározó személyek, mesterek kísérték végig.

– Az első példaképeim a néptánc világából való kollégák, mesterek, akik nagy eredményeket értek el ezen a területen. Később a balettművészetben is megtaláltam azokat a sikeres művészeket, tehetségeket, akik követendő példaként jártak előttem, akik jól működő, világszínvonalú módszereket, rendszereket hoztak létre. Végül, amikor jómagam is szétnézhettem a világban, nemzetközi példaképeim lettek.

Hagyományörző közösségből származva a folklór szeretete életének velejárója. Első munkái – mint a *Nagyapáink tánca* vagy *A kertész álma* – a magyar néptánc tudás legjavát mutatják be. Később mégis ettől eltérő közlésmódot választott munkáiban.

– A balettintézetben Tímár Sándor volt a mesterem, aki a tánc ház-mozgalom megteremtője és a néptánc-pedagógia atyja. Tőle nemcsak a tánc szeretetét kaptuk meg, hanem egyfajta tudatosságot, rendszerben gondolkodást is. Megtanultuk a néptánc anyanyelvét, a legaprólékosabb és legpontosabb módon. Aztán ránk várt a feladat, hogy eldöntsük, mit akarunk kezdeni ezzel a tudással. Novák Ferenc koreográfus révén megismerkedtem a táncszínházi úttal. Döbbenetes élmény volt számomra, amilyen gyorsan megszerettem a tánc színház irányú felhasználását, olyannyira, hogy a már említett „anyanyelv”-tudást is ennek rendeltem alá. Elmentem Szolnokra, hogy a színházi életet és a színházi szakmát megismerjem, megtanuljam. Az ország kimagasló színészeivel, rendezőivel, dramaturgjaival találkoztam. Sajátos világ nyílt meg előttem, számtalan lehetőségével együtt.

A Tisza-parti városba Schwajda György hívta. A Szigligeti Színház direktora a kezdetektől hitt benne és támogatta munkáját. Az ő segítségével készült el 2000-ben az *Ezeregyév* című tánc-show is, amely az ExperiDance első, egész estés előadása volt. A produkció színpadra állításának kezdetén Schwajda György nem beszélt mellé, hanem a lényegénél ragadta meg a munkát – emlékszik vissza a rendező-koreográfus.

– Azt mondta kirúg, ha nem csinálok jó darabot. Arra kért, olyan előadást állítsak színpadra, amelyet nemcsak a szakma ért, hanem az egyszerű, színházba járó ember is. Azt mondta, találjam ki, építsem fel azt a közlési formát, amelyet a nagyközönség is jól megért, s amely elér a pénztárostól a vasutasokon át a pedagógusokig.

Színházi szakemberként Schwajda az elejétől fogva érezte, hogy valami különleges, új dolog születik a szolnoki intézményben. Jó igazgatóként pedig az első pillanattól kezdve támogatta is. Schwajda döntését igazolja az ExperiDance 2000. évi megalakulás óta tartó sikertörténete. A társulat *Ezeregyév* című produkciója 2013-ban 500. jubileumi előadását ünnepelte. A jeles dátum alkalmából az ExperiDance egy nap erejéig visszatért Szolnokra. A koreográfus korábban többször nyilatkozta, hogy a Tisza-parti város számára több, mint szimpla állomás. Életének egy része máig ideköti. Szolnok fontos emberi kapcsolatok kialakulásában is szerepet játszott. Itt kezdte meg a máig tartó sikeres együttalkotást Debreczeni Ildikó jelmeztervezővel, itt ismerkedett meg Törőcsik Mari színművésznővel, aki későbbi produkciójukban, a *Revansban*, Lúdas Matyi édesanyját játssza.

Az ExperiDance ma már meghatározó brand, amelyet országsszerte elismerés övez. Közeli másfél évtized alatt több mint 1500 teltházas előadással büszkélkedhetnek. Előadásaik nemcsak a ritmus ünnepei, hanem igazi varázslatot teremtenek estéről estére. Egye-

di látvány és stílusviláguk Magyarországon is létrehozta a tánc-show műfaját. A néptáncot felhasználva, abból táplálkozva, és azt új stílusokkal ötvözve a Társulat a tánc nyelvén, szavak nélkül meséli el történeteit. Közlélmódjuk, előadásaik hidat képeznek korok és kultúrák között. A sikerért azonban nekik is meg kellett küzdeniük. A szolnoki közönség ismertsége után ugyanezt a fővárosban is meg kellett szerezniük.

– Minden másodperc kihívás volt attól kezdve, hogy eljöttünk Szolnokról. Budapest világváros, rengeteg hatás éri az embereket, itt könnyű beleszürkületni a mindennapokba. Valami extrát, igazán különlegeset kell nyújtani ahhoz, hogy felfigyeljenek. Építkezni folyamatosan, dolgozni, ezt tesszük ma is. Újabb és újabb célokat jelölünk ki, amelyeket el akarunk érni.

Az ExperiDance eredményei elismerésre méltóak. 12 országban egymilliónál is többen látták előadásukat. A magyar táncművelés utazó nagyköveteiként járják a világot, s a magyarság, a magyar értékek üzenetét viszik. Sikerük titkára egyszerű a válasz:

– Mi úgy fogalmazunk, olyan nyelvezettel, amely könnyen befogadható, érthető a külföldiek is. A magyar néptánc a mi közös nemzeti örökségünk, olyan érték, amelyet idősebb

Boldogság 69:09

generációk az őket követőkre hagyományoznak. A néptánc évtizedeken, századokon át formálódott, tisztult. Ma már olyan esszenciájával találkozhatunk, amely, ha kellő tisztelettel, bátorsággal és tudatossággal használjuk, rögtön hat. Az egyik legőszintébb közlési, kommunikációs eszköz. Itt aki szeret, az igazán szeret, aki pedig haragszik, az igazán haragszik. Tipikus, alapvető emberi érzelmeket a tánc a lehető legtökéletesebb módon tud megjeleníteni. Nem modoros, nem mesterkél, egyszerű önkifejezési eszköz. Természetesen a néptáncnak is megvannak a technikai hiányosságai. Eredendően ugyanis nem az volt a funkciója, hogy a színpadon megjelenjen, hanem hogy önkifejezést biztosítson az egyénnek. És míg a balett színpadi műfajjá vált, a néptánc nem lett az. A népi együtteseknek is első sorban az volt a feladatuk, hogy reprezentálják a magyar népművészetet, és nem az, hogy színpadi műfajjá fejlesszék a néptáncot. Sokáig egyáltalán nem volt elvárás, hogy a néptánc elbeszélő művészetté váljon.

Eredendően azonban a balett sem volt az. Jean-Georges Noverre 18. századi táncvirtuóznak azonban sikerült ezt elérnie. A francia tánc- és balettművész az akkori művészetek csúcsához, az operához zárkóztatta fel a balettet. Példája és céltudatossága mintaként szolgált Román Sándornak is.

– Nem volt más dolgom, mint olvasni a tánc történetet. Ha a balettművészet ilyen erősen óhajtott valamit, és az sikerült elérnie, akkor a néptáncnak is van esélye bekerülni a színpadi művészetek körébe, de végig kell járnunk a szükséges utat. Keményen dolgoznunk kell ezért. Én a mai napig ezt teszem. Példaképem ebből a szempontból Leonyid Fjodorovics Mjaszin. Ő ugyanúgy épített az összeurópai folklórra, ahogyan mi is tesszük, emellett persze fontosnak tartotta a karakterek megjelenítését is. Ugyanezt a módszert, utat követem én is. Különleges lehetőségnek tartom, hogy egyik nemzetközi munkám során Mjaszin fiával van szerencsém együtt dolgozni.

Román Sándort ma is ugyanaz a lelkesedés és elszántság vezérli, mint a kezdetekkor. Folyamatosan új produkciókon, új ötleteken dolgozik. Legújabb előadásukat a Szenvedélyem, Velencét 2014. január 31-én mutatták be a budapesti RaM Colosseumban. Az itáliai karneválok világát felidéző darabot az olasz rendezővel, Manfred Schweigkoflerrel állították színpadra. Nem ez volt az első koprodukciós előadásuk. Korábban a Steel című darabot is együtt készítették. A Szenvedélyem, Velencét a premier óta telházal játsszák, a koreográfus azonban már új előadáshoz gyűjt anyagot. Az idén 14 esztendő társulat előre tekint, és bár egyre nagyobb szabású nemzetközi fellépéseket tervez, mint mondja, mindig is magyar társulat szeretnének maradni, akiknek itt van a hazájuk, hiszen innen kapták a nagyszerű örökséget, amely előadásaik lényege.

– Tizennégy év után veheti át az ember a személyi igazolványát. A mi esetünkben a 14 év azt jelenti, hogy kvázi felnőtt korba értünk. Ma már az ExperiDance Production olyan márkanévvé vált, amelynek lehetősége van nemzetközi szinten megjeleníteni, tárgyalni. Persze ennek a világnak megvan a sajátos szabályrendszere, amelyben mi még újoncként mozgunk. Célunk a jövőben olyan szövetségeseink, olyan együttműködő partnerek megtalálása, akik a felnőtté válásunkhoz pozitívan tudnak hozzájárulni, akik segíteni tudják bekerülésünket a nemzetközi körforgásba. Az ExperiDance márkanév pozitív üzenet a nemzetközi színpadok felé. A jövőben ennek az üzenetnek a rangját kell emelnünk. Ezzel párhuzamosan azt látom, hogy az ExperiDance sosem veszti el magyarságtudatát. Azért sem, mert kihívás magyarként helytállnia a világban. Ilyen eredményre mindenképpen nagyon büszke lennék.

Román Sándor munkái

Színészként: Szörényi Levente: Kőműves Kelemen (Ambrus), Nagy-Novák: A lovagkirály (László táncos alteregója), Móricz Zsigmond: Úri muri (Kudora), Schwajda György: A rátóti legényanya (Béla számár; Béla béka).

Rendezőként: Revans (2003), West Side Story (2009).

Koreográfusként: Nagy-Novák: A lovagkirály (1995), Novák Ferenc: A csodaszarvas (1996), Kodály Zoltán: Háry János (1996), Szörényi Levente: Kőműves Kelemen (1996), MacDermot: Hair (1997, 2010), Szörényi Levente: A kiátkozott (1997), William Shakespeare: A velencei kalmár (1997), Lehár Ferenc: Luxemburg grófja (1997), Carlo Goldoni: A chioggiai csetepaté (1997–1998), Romhányi József: Hamupipőke (1997), Loewe: My Fair Lady (1998), Schwajda György: A rátóti legényanya (1998), Kacsoh Pongrác: János vitéz (1998), Bock: Hegedűs a háztetőn (1999), Offenbach: Hoffmann meséi (1999), Strauss: A cigánybáró (1999), Arisztophanész: Lüsziisztraté (1999), Szirmai Albert: Mágness Miska (1999, 2011), Szörényi Levente: István, a király (2000), Barta Lajos: Szerelem (2000), Szörényi Levente: Veled, Uram! (2000), Leigh: La Mancha lovagja (2000), Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde (2000), Gorkij: Éjjeli menedékhely (2001), Ibsen: Peer Gynt (2002), Székely János: Caligula helytartója (2002), Czomba Imre: Revans (2003), Huszka Jenő: Mária főhadnagy (2004, 2006), Bernstein: West Side Story (2009).

További színházi munkái: A király nevében; Attila – Isten kardja; Balkáni gerle; Bartók; Boldogság 69:09; Elégia; Esszencia; Ezeregyév; A fából faragott királyfi; Fergeteges; Forrás; Frank Sinatra – A hang; A kertész álma – A pokol színei; Klezmer táncszvit; Liliomfi; Magyar évszakok; Magyar koreográfusok estje; Manna; Muskétások, avagy kevés Dumas, sok tánc; Nagypapák tánca; Nagyidai cigányok; Párduc; Passió; Pásztorodal; A pokol színei; Radnóti – Álmodók két felvonásban; Steel – A fém legendája; Szeget szeggel; Szent István – Egy ország születése; Szenvedélyem, Velence; Toldi; Turandot; Vad kelet/Tündérvilág.

Filmjei: Könyörtelen idők (1992) (színész); Nekem lámpást adott kezembe az Úr Pesten (1999) (koreográfus); Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde (2001) (tánc); Sobri (2002) (színész); Szent Iván napja (2003) (koreográfus); A Szent Lőrinc folyó lazacai (2003) (koreográfus); Ólomidő (2005) (színész); Köszönet a szabadság hőseinek (2006) (koreográfus); Tűztánc 2008 (2008) (koreográfus).

Bartók

Szenvedélyem, Velence

Ezeregyév

Fergeteges

Fergeteges

Nagyidai cigányok

Revans

Nagyidai cigányok